ÖZ

Yazar :Zafer ALTUN
Üniversite :Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı :Türkoloji
Tezin Niteliği :Yüksek Lisans Tezi
Mezuniyet tarihi :11/ 06/ 2008
Danışman :Prof. Dr. Orhan BİLGİN

Tanpınar, sanat anlayışını, estetiğini kurarken üzerinde durduğu en önemli kavramlardan biri "zaman"dır. Tanpınar'a göre hal yoktur, o sadece mazi ve geleceğin kesintisiz bir akış halinde gözlendiği bir rasat kulesi, bir zaman tünelinin kapısıdır. Yani Ahmet Hamdi Tanpınar, yaşadığı anı, geçmişle ve gelecekle bağlantısını anlamlandırmaya, insanın zamanla ilişkisini bu yönden bulmaya çalışır.

Tanzimat'la başlayan Batılılaşma süreci ve sonrasında bireysel ve toplumsal alanlarda meydana gelen değişimler bütün zaman boyutlarını kırarak yerini parçalanmışlığa bırakmıştır. Tanpınar, Doğu ve Batı arasına sıkışarak bir kimlik bunalımı içine giren Türk milletinin kurtuluş çaresini maziden kopmadan, mazinin kültür birikimiyle bütünlüğün sağlanacağına ve devamlılığın ancak bu şekilde süreceğine inanır. Tanpınar'ın eserlerindeki zaman kavramını incelenmeden önce zamanın insanlık tarihindeki gelişim ve değişim evreleri inceledikten sonra Yahya Kemal, Bergson, Proust gibi şahsiyetlerin zamana bakış açılarıyla Tanpınar'ın zamana bakışının değerlendirmeleri ve incelemeleri yapılarak onun romanlarında ki zaman kavramı, bütünlük, süreklilik ve parçalanmışlık açısından ele alınarak incelenmektedir.

Tanpınar, şiirlerinde hayal yoluyla sonsuzluğa ulaşmak ister. Ona göre sanattaki mükemmellilik ancak sonsuzluğun hayalini verir ve insanın içindeki derin özleyişi hiçbir zaman gideremez.

Kısaca Tanpınar'ın zaman anlayışı, "Beş Şehri"n geçmişi geleceğe bağlayan hali yakın görmesi ile başlar.

ӨЗӨК

Даярдаган :Зафер Алтун
Университет :Кыргыз- түрк "Манас" университети
Багыты :Туркология
Иштин сыпаты :Магистрдик диссертация
Бүтүрүү датасы :11/ 06/ 2008
Илимий жетекчи :Проф.Док.Орхан Билгин

Улуу искусство адамы, ойчул жана маданий ишмер Ахмет Хамди Танпынардын роман жана ырларында «убакыт» түшүнүгүнүн чагылдырылышы изилдөө эмгегинин өзөгүн түзмөкчү.

Ахмет Хамди Танпынар Осмон маданиятынын кулашынан соң, батыштын маданий таасиринин жайылышы туурасында ой жүгүрткөн бирден бир Түрк агартуучусу болбосо да, алардын алдыңкы катарында экендигине күмөн жок.

Жазуучунун өмүр жолу Осмон мамлекети кулап, 1923-жылы Түркия Республикасынын курулган мезгилине туш келген. Аталган убакта ар кайсы багытта жаралган жаңылануулларга күбө болобуз. Муну менен бирге адабият тармагында да маанилүү өзгөрүүлөр болгон. Технологиянын адамзат жашоосуна жаңы өзгөрүүлөрдү киргизүүсү менен бирге чыгармачыл инсандардын убакытка болгон көз караштары да башкача нукта өнүккөн. Башкача айтканда калыптанган методдор менен убакытты таразалай билүүнүн ордуна адам баласынын акыл идирегинде орун алган убакыт түшүнүгүндөгү өзгөрүүлөр алдыңкы катарга чыккан.

Убакыт түшүнүгүндө калыптанган бул өзгөрүүлөр илимдин адабият жана философия сыяктуу тармактарында да мааниси жогору эмгектердин жаралуусуна түрткү берген.

А. Х. Танпынар ен оболо искусство менен бирге, эмгектеринде чыгыш жана батыш ошондой эле батыш маданиятын кабыл алууда коомдо пайда болгон маселелерди изилдеген. Ал ошол эле чыгыш ошол эле батышты тарыхы, маданияты жана искусствосу жагынан бири бирине окшобогон түшүнүктөр катары кабыл алып, бул эки дүйнөнүн беттешүүсүнөн пайда болгон экилтик ажырымды ашып өтүүгө аракет жасаган. Ал эски маданий баалуулуктарга берилген инсан болуу менен бирге эч качан заманбап өнүгүүнү же болбосо, батышка окшошууну четке каккан эмес.

Түркия республикасынын курулуу жылдарында Танзимат деп аталган коомду өнүктүрүү иш аракеттеринин башталуусу менен Түрк элинин улуттук бейнесинде пайда болгон «убакытты жоготуу, мезгилдин тарышын» жакшы баамдап билген жазуучу, мунун себептерин да аныктай алган. А.Х. Танпынар эң башта адамзат менен коомду бирдей карап, андагы бир бүтүндүктү табуу аракетин жасаган. А.Х. Танпынардын пикири боюнча, коомдогу бул бүтүндүктүн камсыздалышы менен убакыттын таруусунан

арылууга болот. Жогоруда сөз кылынгандай бул түйүндү чечүүдөгү негизги жол, өткөндө да батышта да эмес өз колубузда гана турат.

Жазуучунун чыгармаларындагы «убакыт» түшүнүгүн Яхия Кэмаль, Бергсон, Праус сыяктуу ойчул инсандардын пикири менен салыштыруу мисалдары да каралды.

Жазуучу ырларында чоң эргүүлөргө берилип, мезгилден сырт болгусу келгендиги байкалып турат. Ал кусалыкка толгон сезимдер менен кыялындагы дүйнөнү көздөй канат серпе конкретүү дүйнөдөн абстрактуу дүйнөгө көбүрөөк кызыккандыгы даана байкалат.

Жазуучу А.Х. Танпынардын убакыт түшүнүгүн кабылдоосу, бүтүндөй эмгектеринде (роман, очерк, аңгеме, ыр, сын пикир) бир чынжырчанын шакекчелери сыяктуу чырмалышкан. Анда убакыт негизинен буюм менен салыштырылган да, кээде архитектура кээде музыка, түш жана өлүм менен байланышта каралган. Анын чыгармаларындагы убакыт-түбөлүк болуп саналат.

Аннотация

Подготовила : Зафер Алтун
Университет : Кыргызско-Турецкий университет «Манас»
Направление : Тюркология
Вид диссертации : Магистерская диссертация
Дата окончания : 11/ 06/ 2008
Научный руководитель : Проф.док.Орхан Билгин

При построении восприятия и эстетики искусства, Танпынар в качестве важного понятия воспринимает «время». По мнению Танпынара, решения нет, это лишь точка обзора в виде беспрерывного течения прошлого и будущего, дверь в туннель времени. То есть, Ахмет Хамди Танпынар пытается найти связь между человеком и временем через объяснение связи сегодняшнего момента своей жизни, прошлого и будущего.

Процесс внедрения Запада, начавшийся с реорганизации и последовавшие за ним изменения в индивидуальном и общественном сферах, разрушая меры времени, привели к раздроблению их значения. Танпынар верит в то, что средство спасения Турецкого государства, затерявшегося между Западом и Востоком и переживающего личностный кризис, в том, чтобы не терять связи с прошлым и в обеспечении единства прошлого с культурой и выживание зависит только от этого. Перед рассмотрением понятия времени в произведениях Танпынара, понятие времени в его романах рассматривается в свете единства, продолжительности и раздробления по результатам исследования и сравнения точки зрения Танпынара на время с мнением таких личностей, как Яхия Кемаль, Бергсон, Праус.

Танпынар в своих стихотворениях, хочет достичь бесконечности, предаваясь мечтам. По его мнению, совершенство в искусстве может породить только представление бесконечности и не даст возможности исчезнуть глубокому пониманию в человеке.

В целом, восприятие времени Танпынаром начинается с приближения к решению, связывающего прошлое и будущее в произведении «Город Пяти».

ANNOTATİON

Prepared by : Zafer ALTUN
University : Kyrgyz Turkish Manas University
Department : Turkology
Degree of the work : Master's Thesis,
Finished date : 11/ 06/ 2008
Research manager : Prof. Dr. Orhan BILGIN

Tanpınar takes "time" as the main idea under the construction of perception and art aesthetics. In Tanpınar's opinion, there is no a decision, it is only viewpoint in the form of continual course of the past and the future; it is a door in time tunnel. That means that Ahmet Hamdi Tanpınar tries to find connection between a man and time through the interpretation of connection between the moment of his life, the past and the future.

The process of West penetration, beginning with reorganization and then changes in individual and social spheres, destroying measures of time, resulted the breaking of its meaning. Tanpınar believes that the salvation for Turkey, that has been lost between West and East and suffering from identity crisis, is not to lose connection with the past and providing the unity of the past and culture, and the surviving depends only from this one. Before starting examine the idea of "time" in Tanpınar's works, the idea of "time" in his novels is considered in the light of unity, continuance and breaking in accordance with the results of researches and comparison Tanpınar's point of view concerning the idea of "time" with the viewpoints of such persons as Yahya Kemal Beyatlı, Bergson, Praust.

Tanpınar in his poems wants to reach the eternity lapsing into daydreams. In accordance to his point of view, the art perfection can be caused only the conception of eternity and it does not give an opportunity to disappear the deep understanding in a man.

As a whole the Tanpınar's perception of "time" start with approaching to the decision connecting the past and the future in "Five Cities" novel.